

Jaarverslag 1984 Stichting Werkzeil

VERSLAG VAN DE STICHTING WERKZEIL OVER 1984

INHOUD

1. Inleiding
2. Overtocht
3. Reizen
4. Organisatie
5. Opleiding
6. Onderhoud
7. Willems eerste schippersreis, een impressie.
8. Opstappers en organisatie aan boord
9. Met de Valkelda op woelige baren (Rotterdams Nieuwsblad 11/8'84)
10. Financieel overzicht
11. Bestuur en medewerkers

Stichting WERKZEIL
Schiedamsesingel 175
3012 BB Rotterdam
010-13.77.55

1. Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag van de Stichting Werkzeil,

De stichting werd in 1984 opgericht als werkloosheidprojekt. Doel is het aanbieden van zee-zeilreizen tegen lage prijs, georganiseerd door en voor mensen zonder betaald werk.

Tussen idee (van initiatiefnemer Arie de Kool) en de aankoop van een schip lag zo'n anderhalf jaar van nota's schrijven, peilen van behoeften bij jongerencentra, buurt- en klubhuizen, bewonersorganisaties, overleg met de gemeente Rotterdam (projekt werkloosheid), de raadskommissie voor Sociale Zaken en partikuliere fondsen.

Na een aanvankelijke afwijzing (de raadskommissie schrok terug van het investeringsbedrag van f 130.000 voor de aankoop van een schip en voor eventuele risiko's van het varen op zee), gaf de raadskommissie in april 1984 het groene licht voor een bijdrage in de investeringskosten op voorwaarde dat aanvullende fondsen verkregen zouden worden. Overleg met W.V.C. en Koningin Julianafonds bood gunstige perspectieven. Op grond daarvan was het projekt werkloosheid bereid een lening te verschaffen om in het vaarseizoen 1984 van start te kunnen gaan met Werkzeil.

Inmiddels had zich een groep gevormd van zo'n 20 mensen die vanaf januari aan de slag waren gegaan met een kursus om zich te bekwaamten als bemanningslid via lessen in navigatie, EHBO en dieselmotor-techniek.

Het projekt bleek verder voldoende draagkracht te hebben onder verschillende instellingen in Rotterdam. Met steun van deze instellingen (Rotterdams Steunpunt Jongeren en Jongerenwerk ROTS, Instituut Opbouwwerk Rotterdam) werd overgegaan tot de oprichting van een stichting en vorming van een bestuur.

Opzet van het projekt

De plannen kregen vaste vorm.

- Een zelfvoorzieningsproject, waarvan de exploitatiekosten worden gedekt uit inkomsten. De prijs van de reizen kan laag worden gehouden (f 165 per persoon / per week, inclusief maaltijden aan boord) en betaalbaar voor mensen die leven van een uitkering omdat er geen afschrijvingskosten zijn (eenmalige subsidie voor investeringskosten) en geen loonkosten (de werkzaamheden worden verricht met behoud van uitkering). Konkurrentievervalsing doet zich niet voor gezien de doelgroep die een andere is dan waarop de commerciële chartervaart zich richt.
- Het projekt biedt ruime mogelijkheden voor het opdoen van werkervaring en het verwerven van kwalificaties van verschillende soort voor mensen zonder werk.

De werkzaamheden die moeten worden verricht liggen op het terrein van:

- a) de bemanning van het schip (per reis wordt gevaren met vier bemanningsleden en tien betalende opstappers)
  - b) onderhoud van het schip
  - c) het runnen van het kantoor (boeking en administratie van de reizen, werving en publiciteit, inkoop e.a.)
  - d) dit alles moet plaatsvinden in een georganiseerde samenwerking van de mensen die op verschillende onderdelen aktief zijn met een gestructureerd werkverband en met voorzieningen voor het inwerken van nieuwkomers, het oplossen van konflikten en opleiding.
- Opleiding vormt een derde element van het project.
Bemanning van het schip vereist de nodige kundigheden en ervaring. Er zijn normen ontwikkeld waaraan voldaan moet worden om te kunnen werken als schipper of bemanningslid binnen Werkzeil, met een bijbehorend opleidingsprogramma. Dit programma bestaat enerzijds uit een lesgedeelte (navigatie, EHBO en techniek) anderzijds uit het opdoen van praktijkervaring via trainingsreizen.
Het opleidingsprogramma is een belangrijk onderdeel van het project: een gekwalificeerde bemanning is voorwaarde voor continuïteit. Gezien het verloop dat zich voordoet bij projecten van dit type betekent dit een continue programma van opleiding als onderdeel van de werkzaamheden van Werkzeil.
- Ten slotte de opstappers, zoals de mensen worden genoemd die een reis boeken en meevaren. Werkzeil betekent voor hen op z'n minst dat de mogelijkheid wordt geboden voor een goedkope vakantieweek. In de praktijk zal dat tevens een energerende ervaring zijn en een oefening in samen leven en samen werken. Van de opstappers wordt een aktieve bijdrage gevraagd aan bord, zowel bij het zeilen van het schip als bij het bereiden van maaltijden e.a.

De Valkelda

In juli 1984 werd de koop van het schip, de Valkelda, gesloten. De Valkelda is een twee-mast-schoener, gebouwd in 1936; het is een houten schip met een lengte van 15.80 meter dat slaapplaats biedt aan 14 personen. Het schip is zeer geschikt voor het doel van Werkzeil en verkeert in redelijke staat.

De aankoop van het schip werd mogelijk gemaakt door subsidies van de gemeente Rotterdam, het ministerie van W.V.C., het Koningin Julianafonds, de stichting Volkskracht, het G.P.H. Verhagenfonds en de Commissie voor projecten in Nederland.

Verslag

Dit jaarverslag geeft een overzicht van ontwikkelingen van Werkzeil in het eerste jaar. Het verslag werd geschreven door mensen die actief zijn binnen het project. De groep van aktieve medewerkers bestaat momenteel uit 25 personen.

In het verslag komen achtereenvolgens de volgende punten aan de orde:

- indrukken van de reizen die in 1984 werden gemaakt
- de ontwikkeling van de organisatie
- de opleiding
- onderhoudswerkzaamheden en verbouwing van het schip
- een impressie van Willems eerste schippersreis
- de opstappers en hun plek aan boord
- financieel overzicht

Balans

De start van Werkzeil is met de nodige kinderziektes gepaard gegaan.

Een handicap voor de ontwikkeling van de organisatie was in 1984 het ontbreken van een vaste kantoor- en vergaderruimte. Het heeft lang geduurd voordat een geschikte en betaalbare ruimte werd gevonden. Het zwervend bestaan van Werkzeil in 1984 leidde tot gebrekkige contacten, onduidelijkheden van afspraken e.a. en een geïmproviseerde werkwijze.

Met het betrekken van een vaste ruimte is daarin verandering gekomen. De organisatie heeft vaste vormen aangenomen. Taken en verantwoordelijkheden zijn duidelijker vastgelegd en voor de verschillende werkzaamheden zijn wergroepen gevormd.

Een deugdelijke organisatie vormt een belangrijke voorwaarde voor de verdere ontwikkeling van het project.

Een gekwalificeerde bemanning van het schip is een tweede voorwaarde. In 1984 is een beperkt aantal reizen op zee gemaakt. De andere reizen waren op binnenvater. Naast weersomstandigheden speelde hierbij een tekort aan ervaren schippers een rol.

Voor reizen op zee worden binnen Werkzeil strikte criteria gehanteerd m.b.t. de kwalificaties van de bemanning in verband met de veiligheid.

Het opleidingsprogramma in de huidige vorm kan maar ten dele voorzien in de behoefte aan bemanning. Naast wijzigingen in de opzet van het opleidingsprogramma (intensivering van de samenwerking met derden die zich op dit terrein bewegen, zoals de zeevaartschool en de Stichting het Zeilend Zeeschip "De Eendracht") wordt gestreefd naar het aantrekken van ervaren schippers van buiten Werkzeil.

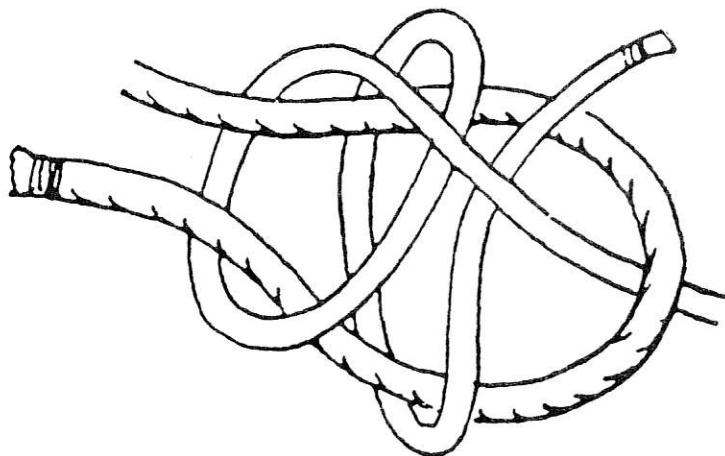
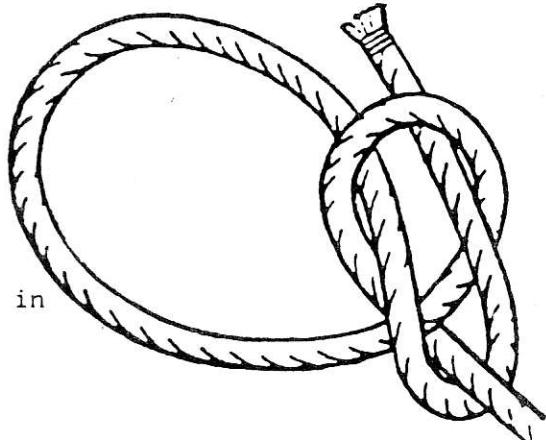
De ervaring in 1984 heeft verder geleerd dat naast technische kennis van de bemanning ook nogal wat sociale vaardigheid wordt vereist voor reizen met wisselende groepen opstappers. In het opleidingsprogramma wordt daarvoor plaats ingeruimd en er wordt gewerkt aan een duidelijker organisatie aan boord.

Uit het financiële verslag blijkt dat het eerste jaar niet kosten-dekkend gewerkt is. Op termijn is de mogelijkheid om te werken met een sluitende begroting reëel aanwezig als voor de kosten van de opleiding aanvullende financieringsmogelijkheden worden gevonden. Deze kosten, inklusief de kosten van de trainingsreizen, drukken zwaar op de exploitatie.

Werkzeil wordt gedragen door een enthousiaste groep mensen. Er is hard gewerkt om de kinderziektes van de start te overwinnen. Na een jaar heeft het project voldoende vaste vorm gekregen om lering te kunnen trekken uit de opgedane ervaringen. De toekomst van Werkzeil kan dan ook met vertrouwen tegemoet worden gezien.

Het bestuur van de Stichting Werkzeil.

Paalsteek dient om een niet slippend oog in een tros te maken.

Dubbele schootsteek dient om twee enden van (on)gelijke dikte op elkaar te steken wanneer er kracht op komt. (b.v.b. om een schootlijn aan de zeilen te bevestigen).

7. De ervaringen van Willems eerste schippersreis

De eerste dagen voelde ik mij onwennig en onzeker. Ondervond veel steun van Anne en Jan.

Anne en Marja hielden zich bezig met het lot van de opstappers, Bram hield zich op de achtergrond.

Het schip varen leverde niet al te veel problemen op.

Onder zeil gedraagt het zich prettig. Aan de wind met grootzeil, fok en kluiver; op ruimere koersen het schoenerzeil erbij. De juiste zeilzetting is voor mij nog wat experimenteel. Met harde wind (7) onder gereefd schoenerzeil met fok is het schip goed hanteerbaar en zijn de zeilen makkelijk te hijsen en te strijken.

Met harde wind (6) loopt het lekker op de genua, maar het strijken wordt link met onervaren mensen.

Op de motor is de Valkelda een "dweil", met harde wind nauwelijks rond te krijgen in Zierikzee. Het schip verwaait enorm. Tegen wind 7 in blijft het met 1100 toeren stilligen.

De EHBO-opleiding kwam goed van pas: 1 zeeziekte-pil verstrekkt om 19.00 uur waarna het braken stopte. Sylvia braakte overmatig, volgens Anne gal en bloed. Het leek mij onverantwoordelijk hiermee op zee te blijven doorzeilen.

Vier oordrappels verstrekkt aan Yvon (ernstige oorpijn), Bram en Sylvia een handverband aangelegd. Er is geen brandzalf aan boord voor kleine blaartjes.

De stemming aan boord is van groot belang. Iedereen moet zich wel een beetje lekker voelen. Voor opstappers wordt het als vakantie beschouwd.

Omdat er geen taak/functieverdeling was ingesteld, verlieten de werkzaamheden rommelig en leidde zelfs tot gevaarlijke situaties, bijvoorbeeld: Jan: "Schoot los", Bram: "Schoot vast". Dit gaat handen kosten. Men laat touwen door de handen schieten. Met een beetje wind levert dit brandblaren op.

Men gaat aan de verkeerde kant van het zeil staan bij het hijsen: kans op overboord slaan.

Donderdagavond is dit alles in de groep besproken. Daarna: Bram aangesteld als kabelgast, Marja als bootsvrouw. De navigatie levert geen problemen op.

Bram kan schiemannen en vindt het leuk om met touw te werken. Hij kan en wil zich hier verder in ontwikkelen. Is bezig al het touwwerk te controleren, te repareren en te organiseren. Hij moet en kan leiding en instructie geven bij meren en ontmeren, ankeren, schootvoering en verder touwwerk. Het is noodzakelijk en prettig als het lopend want ook loopt en er iemand is die snel en blindelings een touwtje kan vinden als dat snel nodig is.

Veel touwwerk aan boord was kapot en gerafeld. Dit is inmiddels door Bram gerepareerd en van bindsels voorzien.

Stootwillen met boerenknopen vastgemaakt kunnen schade veroorzaken omdat ze niet tijd losgemaakt kunnen worden. Bram instrueert de opstappers deze met mastworp/slipsteek vast te zetten. Hij is hier verder verantwoordelijk voor.

Marja organiseert het hijsen, strijken en zetten van de zeilen, verdeelt de taken onderling zodat het voor ieder duidelijk wordt wat er gedaan moet worden. Dit heeft tot gevolg dat de zeiler sneller gezet/gestreken worden, wat schade voorkomt bij harde wind.

Marja is bezig een methode op te zetten zodat de zeilbehandeling efficient kan verlopen. Marja heeft de naden van de kluiver gerepareerd. Er dient iemand aan boord te zijn die zeilen kan repareren. Dit is noodzakelijk, als je moet gaan zeilen met kapotte zeilen kun je beter thuisblijven.

Mijn ervaring is dat het op binnenwater noodzakelijk is dat iemand zich belast met het hijsen en strijken van de zeilen, omdat de schipper/roerganger zich dan moet concentreren op het in de wind houden van het schip, de stroom (Zeelandbrug!!) en het overige scheepvaartverkeer.

Jan heeft veel ervaring. Kan schipper aan dek aflossen op binnenwater. Het varen op binnenwater vereist doorlopend opletten, kennis en ervaring. In verband met de diepgang van het schip moeten de vaargeulen worden aangehouden en i.v.m. het drukke scheepvaartverkeer moet de goede walworden aangehouden. Als dit door de wind niet kan, moet je op de hoogte zijn van de vaarroutes van het vrachtverkeer. Het is noodzakelijk op de hoogte te zijn van de scheepvaartprocedures bij bruggen en sluizen. Als je als laatste schip de beroepssluisen van de Volkeraksluizen invaart dient de bellenbaan afgezet te worden. Bij de kolkende is het onmogelijk voor wie dan ook het schip te manouvreren. Dit kan geregeld worden op kanaal 18 met de sluismeester.

Jan is verantwoordelijk voor de motor. Hij is in staat voorkomende reparaties uit te voeren, maar stelt wel op prijs hierbij door één of meerdere mensen geassisteerd te worden.

Jan weet veel van zeilvoering en kan onder moeilijke omstandigheden zeilen binnentallen omdat hij over inzicht, ervaring en spierkracht beschikt.

Met harde wind is het noodzakelijk iemand aan boord te hebben die de zeilen snel kan bergen omdat het klapperen mensen en zeilen beschadigt.

Anne heeft veel inzet en doorzettingsvermogen. Kan goed met mensen omgaan. Is druk bezig inzicht en ervaring in het zeilen en varen op te doen, heeft graag inspraak en wil betrokken worden bij het reilen en zeilen van het schip. Zij heeft zich belast met de administratie en financiën aan boord. Het is belangrijk dat één iemand verantwoordelijk is voor centen, drankrekening, administratie en dit nauwgezet bijhoudt om ongenoegens te voorkomen.

Marja kan Anne's administratieve taken overnemen. Het werd door iedereen als jammer ervaren dat Anne woensdag van boord ging. Marja en Bram zorgden voor het boodschappen doen. Dit is spontaan gegroeid en verder niet doorgesproken.

De sfeer in de groep werd door iedereen van begin tot eind als prettig ervaren. Opstappers wilden na de eerste dag opstappen: één wegens geleden zeeziekte, de ander door persoonlijke gesteldheid. In verband met zeeziekte was iedereen er over eens dat we op binnenwater moesten gaan varen. Na een persoonlijk gesprek met de anderen besloot zij het nog een dag aan te zien.

De tweede dag met bezoek aan Gerrits boot in de stad Middelburg. Het ankeren en zwemmen in het Veerse meer werd door iedereen als prettig en ontspannen ervaren.

De derde dag zeilen naar Kats, Oosterschelde en 's avonds de kroeg in Zierikzee was ook een leuke ervaring (havengeld f 15,60). De vierde dag heen en weer zeilen tussen Zeelandbrug en Yerseke. Ideaal zeilweer. We besloten te overnachten in Goes.

Daar er geen taak/functie-omschrijving voor opstappers was, begonnen er gevoelens van ongemak, onzekerheid en vertwijfeling te ontstaan. Via de Zeelandbrug richting Roompot, want de groep wilde toch de zee weer eens proberen. Net na de brug kwamen stormwaarschuwingen ZW 6. Als schipper heb ik toen besloten dat we niet de zee op zouden gaan. Hamnien doorgezeild, terug via Bruinisse naar Grevelingen.

Gevoelens van ongenoegen doorgesproken met de groep. De opstappers misten leiding, wilden meer organisatie en duidelijkheid. Ze voelden zich allemaal min of meer betrokken bij het varen/zeilen van het schip, willen leren.

Marja als bootsvrouw aangesteld, Bram als kabelgast, opstappers:

- bakboord fokkeschoter
- stuurboord fokkeschoter
- bakboordkluiverschoter
- stuurboordkluiverschoter
- fokomloper
- piek hijser/zakker
- gaffel hijser/zakker
- dirk hijser/zakker
- schoenerschootaanhaler/vierder
- grootschootaanhaler/vierder

Het geheel liep wat meer georganiseerd. Ieder voelde zich zekerder. De groep heeft een scheepslied gekomponeerd. Kon node afscheid nemen en een aantal wil graag nog een keer mee.

Het lijkt mij noodzakelijk dat er methodiek en duidelijkheid wordt geboden aan de groep vanaf de eerste dag.

Wij zullen ons hierover moeten beraden en een systeem opstellen wat tot ieders bevrediging kan funktioneren.

Op zee is anders dan aan land

Als je het zeegat uitvaart, kom je in een andere wereld.

Er zijn ook straten en dieren zoals honden, leeuwen, koeien, paardjes en olifanten, maar deze zien er anders uit dan aan land.

Er zijn op het schip ook vloeren, kamers, ramen, bedden en een keuken, maar deze hebben andere namen. Op het schip zijn ook zaken die je thuis niet hebt zoals: wanten, stagen, tralies, trossen, zeilen, zalingen, lieren, gieken, een gaffel en een kaapstander.

Er zijn ook dingen die je van thuis kent, alleen hebben ze een andere betekenis:

wanten

- zijn staaldraden die door de mast overeind worden gehouden

* aflallen

- is van de wind af zeilen

vallen

- zie boven en onder

val

- een touw waarmee een zeil gehesen kan worden

de tros

- is een touw waarmee het land aan het schip vastgemaakt wordt

zeil

- is een lap die je aanhoog kan hijsen en kan strijken

strijken

- is een zeil naar beneden halen

fokken

- zijn voorzeilen

* schoot

- is een touw waarmee de zeilen strakker of losser gezet kunnen worden

kooi

- is een slaapplaats zonder tralies

kluiver

- is een voorzeil

aap

- is een zeil

ulieger

- is een zeil

oog

- is een lus

kiel

- is de onderkant van het schip

pijpkooi

- bed gemaakt van buizen en een zeildoek

hek

- boven of achterkant van het schip

kont

- ook achterkant van het schip

koekoek

- luik met ramen

wind(je)

- meteorologisch verschijnsel

* meren

- aan land vastleggen

kniipen

- bepaalde manier van zeilen

blok

- een katrol

wil

- een stootkussen

kloten

- kraLEN rond de mast

* termen die veel op het schip gebruikt worden, handig om deze te weten

De wind tijdens het zeilen is ook anders dan de noorder-, ooster-, enz wind die je thuis kent. Tijdens het zeilen heb je schijnbare wind, in de wind, bij de wind, aan de wind, boven de wind, halve wind, bakstag wind, ruime wind, voor de wind, onder de wind, lekker windje, geen wind, harde wind, stormachtige wind en genummerde winden.

Aan boord doe je andere dingen dan aan land. Je kunt aan lager wal geraken, de wind van voor krijgen, het roer uit handen geven, met je kloten voor het blok zitten en voor de mast zitten, zonder hier enige emotionele, materiële, lichamelijke, psychische schade van te ondervinden.

Er zijn natuurlijk nog heel veel andere dingen die anders zijn, je wordt misschien zelf ook anders dan anderen en kun je al het andere anders bekijken dan anders, weet je wel.